

Naschrift

door

Dr. S. J. DIJKSTRA

(Heerlen)

Op 13 April vertoonde pater van Summeren mij een Labiaat, welke na eenige aarzeling, als een zeer afwijkend exemplaar van *Lamium maculatum* herkend werd. Den volgenden dag ben ik op de groeiplaats te Watersley gaan kijken.

De plant ziet er als volgt uit: kelk normaal gevormd, 4 mm groot; kroonbuis 2 mm; onderlip niet of nauwelijks aanwezig; bovenlip bij de meeste bloemen nauwelijks ontwikkeld, c.a. 2 mm groot, geelgroen gekleurd, zeer plat gewelfd (enkele bloemen in dezelfde schijnkrans bezitten een iets beter ontwikkelde bovenlip, welke paars aangeloopt is; helmraden 2.5 mm lang; helmknoppen van normale grootte, vorm en kleur, echter niet opspringend; vruchtbeginsel normaal; stijl afwezig; twee stempels normaal gevormd, 1 mm lang (ik meen opgemerkt te hebben, dat de twee stempels pas zeer laat uit-een wijken, zoodat de indruk gewekt wordt dat deze twee tesamen de stijl vormen, welke dan schijnbaar in een knotsvormige punt eindigen); blad hartvorming, top afgerond.

Ter vergelijking volgen hier de afmetingen van een normale bloem van dezelfde vindplaats: kelk 6 mm groot; kroonbuis 16 mm; onderlip 5 mm; bovenlip 12 mm; helmraden 12 mm; stijl 21 mm; stempels 1 mm; blad-top toegespitst.

Daar de helmhokjes niet openspringen en de stamper rudimentair is, zal wel geen zaad gevormd worden. Naar bastaarden of overgangen naar den normalen vorm werd dan ook te vergeefs gezocht.

Enkele planten werden in den tuin gezet. Over het algemeen bleven de bloemen rudimentair, zooals boven beschreven werd; een plant vormde echter een tak, welke witte bloemen draagt. Hun kroonbuis is normaal, boven- en vooral onderlip zijn kort, respect. 6 mm en 2 mm, de helmraden zijn van normale lengte, de stijl ontbreekt soms; de kelkklippen zijn iets korter dan van normale bloemen. Deze vorm zal identiek zijn met die, welke door Joh. Jansen l.c. op blz. 219 beschreven werd.

DE NATUUR IN!

NAAR GEUL. III.

Wat kwam er met het spoor?

De spoorlijn die veel lager ligt dan slingerweg en spoor, vordert een afwateringssysteem voor regen en grondwater. Tusschen kleine en lange duikers werd hiertoe uit hardsteen een kanaaltje opgetrokken met hier en daar verzamelputten die het water onder den spoorweg door naar de Maas voeren. De natuur zorgde al gauw voor geschikte begroeiing. De spleten en steenen zelf werden opgevuld met velerlei mossen, wonderlijk fraai van kleur en teer van vorm. Wil men de schoonheid ervan volop genieten, dan zou men er met de oogen bovenop moeten gaan liggen, als men ze tenminste niet

uit den grond wil nemen. Smaragdgroene franjes van gerimpeld sterremos groeien naast goudgroen glinsterend zijdemos en zilverfluweelen kussentjes van muurmos. Levermossen naast korstmossen, o.a. lever- en bekermos; fleschjes- en kegelmos. De natuur zorgde ook voor variatie. Steenbreekvarentjes, eik-, blaas-, vrouwtjes- en muurvarens zijn hier weelderiger dan waar ook in het bosch. Zij zitten beschut tegen zon en wind en kunnen steeds vochtige lucht inademen. Deze planten verlangen schaduw, hetgeen zich uit in de plaats der sporenhoopjes. Deze zitten immers bij de meeste inlandsche varens aan den achterkant der bladeren. Hoe is het mogelijk om hier ook robertskruid en drienerfmuur aan het bloeien te krijgen. We nemen hier een plantenlandschap waar dat wel niet nieuw is, vroeger zag men bij oude drinkwaterputten van mergel ook wel zoo iets — maar dat zich hier langs het spoor veel rustiger en dus veel weelderiger kan ontwikkelen. Met deze hardsteen of koolkalksteen zullen wel de sporen van de zwartsteelvaren aangevoerd zijn die zich hier tot gezonde planten ontwikkeld hebben. Deze varen met zijn hard en tot in den winter groen blijvend loof wordt vaak verwisseld met blaasvaren. Ook deze heeft vaak zwarte stelen, doch het loof is broos en in Augustus reeds afgestorven. Het beste verschilkenmerk is de vorm der sporenhoopjes. Bij blaasvaren zijn deze rond, bij zwartsteel streepvormig. Het knikkend nagelkruid en de beemdooevaarsbek, de blauwe boterbloem van Dodonaeus die we hier aantreffen, zullen wellicht ook met de kalksteen uit België gekomen zijn. Veel planten kwamen met het spoor mee. Naast de alledaagsche als hoefblad, wilgenroosje en gele morgenster kwam wilde kaarde, reseda, bitter- en slangenkruid, raai, scherpe fijnstraal en cichorei waarschijnlijk uit het krijtland. Bleekgele hennepnetel zal wel uit het Noorden komen. In Zuid-Limburg is ze niet thuis. Canadeesche guldenroede steekt met hare gele pluimen boven het gras uit.

Bij de afrastering van het spoor, ongeveer waar de Hemelbeek onder het spoor door loopt (bij de lange duiker) groeien aardbeien met opvallend groote bladeren. Het zijn muskusaardbeien. Ze zijn inheemsch in Zuid-Europa en werden in de 17e eeuw in Noord-Europa gekweekt. Waarschijnlijk zijn ze dus ook met het spoor aangevoerd. De bloemen hebben een goet

KALKLANDSCHAP.

Wijngaardslakken tusschen Zwartsteel-, Eik- en Steenbreekvaren.

vruchtbeginsel maar slecht ontwikkeld stuifmeel. In het bosch te Terhagen (Elsloo) vinden we planten van beide groeiplaatsen bij elkaar dan men vruchtbeginsel. Op geen van beide plaatsen worden vruchten voortgebracht. Zet men de planten van beide groeiplaatsen bij elkaar dan oogst men het tweede jaar reeds vele en dikke vruchten. Muskus is in alle organen grooter dan boschaardbei. De stand der haren van de bloemstelen bij de eerste is afstaand, bij de tweede aanliggend. De bijkelkblaadjes zijn bij Muskus korter dan de kelkslippen, bij boschaardbei zijn ze even lang. De vruchten van Muskus laten moeilijk los en hebben aan den voet geen zaadjes; die van de boschaardbei daarentegen laten gemakkelijk los en zitten heelemaal vol zaadjes.

Over een wit tapijt van berenklaauw, engelwortel, peenkruid, boschrank en alles overgeurende kruidvlier, waarin geel boerenwormkruid, honing- en rolklaver, blauwe vogelwikke en rose leverkruid voor schakeeringen zorgen, betreden we de vlakte tusschen spoorlijn en Hemelbeek, ten N. van de lange duiker. Een vaal rose vlakte van hazepootje waartusschen duizendguldenkruid scherp af steekt. Wat een totaal ander beeld dan b.v. in Mei. De rand was toen bedekt met een groen mostapijt waartusschen vuurroode bolletjes, die van nabij bezien rijpe aardbeivruchten bleken te zijn. Of in Juni, toen alles als overgoten lag van een geel waas van bloeiende muurpeper. Het was

een variëteit van *Sedun acre* zonder scherpen smaak en met lichtgele bloemen die uit zuidelijker streken afkomstig zou zijn. Tusschen de verschillende *Verbascum* soorten als stal- en koningskaars, zwarte en melige toorts breidt *Lathyrus tuberosus*, aardaker, zich hier meer en meer uit. Een prachtige purperroode bloem met zachten rozengeur. Sinds jaren groeit ze in groote hoeveelheden te Limmel en Borgharen, en zal van hieruit met het spoor te Bunde en Geul gekomen zijn. Langs het Julianakanaal heeft zij zich zoo uitgebreid dat op vele plaatsen de dijken en zelfs de ligusterhagen er mee begroeid zijn. Mogelijk is ze hier ook uitgezaaid met graszaadmengsels evenals graslathyrus, Bauhin's havikskruid en witte honingklaver. Ook vijfdeelig kaasjeskruid komt men nog al tegen langs het spoor. Van dit kruid treft men meestal slechts enkele struiken bij elkaar aan. De laatste jaren heeft het zich uitgebreid op de dijken van het Julianakanaal. Muskuskaasjeskruid is meer beperkt gebleven tot het krijtdistrict waar het met lucernezaad werd aangevoerd en plaatselijk verwilderde. Het is thans ook te Geul en Bunde gevonden o.a. bij de kiezelgroeve bij Kasen. De geur der bloemen verschilt bijna niet van dien van het vijfdeelig kaasjeskruid. De bladeren kunnen bij beide 3- en 5-lobbig zijn evenals die van een wijndruif of dieper ingesneden zooals bij sommige boterbloemen. Het zekerste kenmerk zijn de zaadjes die bij alle *Malva*-soorten zoo gegroepeerd zijn, dat zij op een kastanje lijken.

Bij de eerste zijn deze wel wat ruw maar kaal, bij de tweede behaard. Beide behooren tot onze mooiste wilde bloemen. Zij bloeien bijna den heelen zomer met groote satijnachtige rose of witte bloemen die druk door bijen bezocht worden; bepoederd met wit stuifmeel verlaten deze de bloemen. Dan is er ook nog groot kaasjeskruid, dat behalve langs het spoor bij afvalplaatsen gevonden wordt. Ook bij deze kan bladvorm en bloemkleur verschillen. In tegenstelling tot de vorige is zij tweejarig en de vruchtjes hebben op den rug fijne knobbeltjes. Met afval uit een tuin zullen de wortelstokken van het gevulde, diep rose zeepkruid langs het spoor gekomen zijn. In de lengte treft men een schitterende en uitgebreide vegetatie hiervan aan.

Beek (L.)

L. KNOLS.